

NATURGRUNDLAGET

For ca. 15.000 år siden trængte baltiske gletschere i istidens sidste fase gennem Østersøbækkenet henover Sjælland og gennem bælteerne frem til Østjylland. Fremstødet smeltede tilbage inden en ny kuldeperiode fik landet til at hæve sig over havet. I fastlandstiden, som denne periode kaldtes, løb Limfjorden og bælteerne som floder, og Sydsandinavien var landfast med England.

De lave partier af dette fastland blev igen oversvømmet af havet under en ny varmeperiode med kraftig afsmeltning af isen i slutningen af jægerstenalderen for ca. 7.200 - 6.000 år siden (atlantisk tid). Især Nordsøen og store partier af det nordlige Jylland fra Djursland i sydøst til Hanstholm i nordvest blev oversvømmet.

Med en fortsat landhævning nord for 0-linien eller vippelinien fra Nissum Fjord over Fyn til Grønsund blev store dele af Litorinahavet tørlagt, mens landet syd for 0-linjen sank og visse steder blev dækket af hav. Det sydfynske øhav er et sådant område.

Langeland har fået sit landskabelige særpræg af de sene baltiske isstrømme, der skød frem foran hovedmassen af gletscheris i Østersøen. Ved mødet med Fyn, som udgjorde et isoleret dødis-område fra den skandinaviske hovedis, delte gletscheren sig i to grene rundt om øen. Den 20 meter høje Ristinge Klint er således dannet af lillebæltgletscheren, der løb mod vest. Isen har brækket de permafrosne bundlag op i store flager og skubbet dem sammen på højkant som en bunke spillekort. Mindst syv serier med en vandret flage øverst kan følges i forløb mod vest hen over klinten. Samme type af geologiske formationer findes på Ærø.

Det øvrige Langeland er præget af Storebæltgletscherens israndstadier, der løber på langs gennem øen. Randlinierne kan med stor sikkerhed følges som buer under Store Bælt og over på sjællandssiden ved Korsør og Agersø. Deres forløb helt ned til Langelands sydspids antyder, at Storebæltgletscheren har fortrængt Lillebæltgletscheren på dette sted.

Havet er altid nærværende på Langeland. Udsigt ned ad Renevej mod Ristinge Nor med Marstal i det fjerne.

De mange lavtliggende vådområder er et typisk træk ved Langeland. Her som himmelspejl ved Påø Enge.

Videnskabernes Selskabs kort fra 1783 som viser Sydfyn, dele af Sønderjylland og øhavet med bl.a. Langeland, Tåsinge, Ærø og Als.

På Langeland ses storebæltisens randstadier som en vrimmel af omkring 10-40 m høje, små enkeltliggende, såkaldte hatbakker (efter deres rundpuldede facon), der samler sig i syv, otte kæder på langs gennem øen. De op mod 1.200 hatbakker er yderst specielle for Langeland og spiller en dominerende rolle i landskabet.

Hatbakkerne består i hovedsagen af lagdelt grus og moræneler og menes aflejret i hulheder og issøer langs gletscherens kantbræmmer. Ved afsmeltningen er materialet afsat som de karakteristiske bakker. Det er formentlig storebæltgletscherens frem- og tilbagerykning under afsmeltningstiden, der har samlet dem i randlinier og sine steder også trykket dem uden at udslette dem. Områderne mellem Lindelse Nor og Bagenkop, langs øens vestside, og området ved Tryggelev og Fodsløtte mod sydøst, hører til de landskabeligt mest interessante. Gulstav Klint og Dovns Klint på Langelands sydspids er rester af hatformede bakker, som havet har eroderet.

Landsænken syd for 0-linjen gjorde det sydfynske område til et øhav. Herefter er det i hovedsagen vind og vejr, som har formet landskabet. Ved slutningen af atlantisk tid for ca. 6.000 år siden udgjorde Det sydfynske Øhav med Langeland og Ærø endnu et sammenhængende landområde, afskåret fra Fyn af en strømmende i det nuværende Svendborgsund. Øhavet er derefter dannet ved fortsat landsænkning, og kystlinierne er formet af vandets og vindens kræfter i forening med menneskelig aktivitet.

Bølger og havstrømme har udflignet Langelands østkyst og dele af vestkysten, hvor der findes typiske eksempler på udfligningskyster. De består af korte klintstrækninger, vekslede med lave partier af tidligere vige og bugter, som er blevet lukket af tanger og strandvolde. En del af vestkysten, og især den midterste strækning mod det sydfynske øhav, karakteriseres som lækyst. Her har kysten bevaret en oprindelig form med udbredte vige, bugter og strandenge. Ved inddæmninger i 1800- og 1900-årene er betydelige dele af disse arealer indvundet til landbrug.

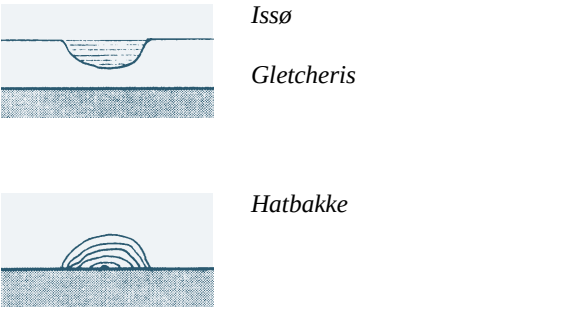
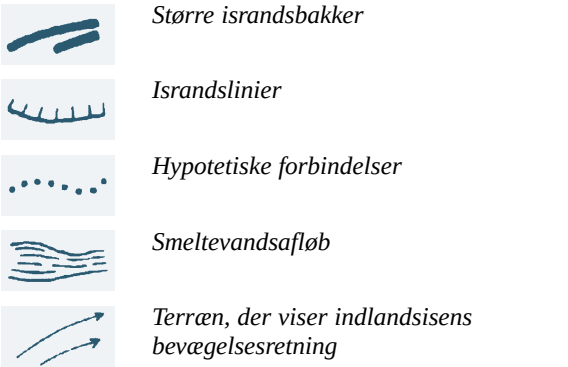
Langeland har 140 kilometer varieret kyststrækning, og der er kun få steder over tre kilometer til vandet. Kystlandskabet udgør sammen med de mange vådområder, hatbakkerne og det jævne bundteræn en værdifuld og særpræget geologisk arv. De våde områder optages af moser, søer og enge, hvoraf de store moseområder ved Tranekær og især sydøens mange strandsøer, må fremhæves som væsentlige landskabselementer.

Udligningskysten med de lange smalle forstrande mod Langelandsbælt ses her ved Sylten og Påø Enge.

Særegent for det langelske landskab er vrimlen af hatbakker. Billedet viser nogle flotte eksemplarer fra Vesteregn på Sydøstlangeland.

I istidens sidste fase trængte baltiske gletchere henover Sjælland og op gennem bælteerne frem til Østjylland. Efter Smed 1979.

På Langeland ses storebæltisens randstadier som lange kæder af små enkeltliggende hatbakker. Efter Nørrevang 1979.